

TYT-AYT FELSEFE DERSİ KAVRAMLARI

ARKHE: İlk neden. Filozofların her şeyin kendisinden türediğini dile getirdikleri bir ilk madde, fikir.

Determinizm: Olayları neden sonuç ilişkisine göre açıklayan doktrin.

DOGMACILIK/DOGMATİZM: Kuşkuyu reddeden felsefe veya din. Öne sürülen öğreti ve ilkeleri eleştirmeden kabul eden felsefi anlayış.

DÜALİZM: İkicilik. Örneğin madde-ruh gibi. Ontolojik olarak varlığın “bir” değil, birden fazla olması.

EREK: Amaç.

FENOMEN: Duyularla algılanabilen şey veya şeyler.

GENEL-GEÇER: Zaman ve mekana bağlı olmayan, her zaman ve her yerde geçerli olan. Genel-geçer bilgi kastedildiği zaman da her zaman geçerli olan bilgi anlamını taşır.

İDE: Fikir anlamında kullanılır. İde/idea şeklinde de gelebilir.

KOSMOS/KOZMOZ: Evren demektir. Kendi içinde uyumlu evren.

KURAM(TEORİ): Hipotezin deney ve gözlem yoluyla kısmen doğrulanmasıdır.

KÜMÜLATİF: Felsefede “yığılan” anlamında kullanılır. Felsefeyi bilimden ayıran bir özelliktir. Bilimler ilerlemeci yani bir önceki kuramları çürüterek ilerlerken, felsefe sadece ortaya bir düşünce koyar ve doğruluğu yanlışlığı ispatlanamaz. Yani ne kadar filozof varsa o kadar düşünce vardır ve bir nevi bu düşünceler yığılır.

MATERYALİZM (Maddecilik) Varlığın sadece dokunabildiğimiz maddelerden ibaret olduğunu savunan düşünce.

METAFİZİK/DOĞA ÖTESİ: Fizik ötesi, algılanabilen veya duyumsanabilen dünya dışındaki şey veya şeylerin dünyası. Örneğin tin/ruh, Tanrı gibi kavramlar birer metafizik kavramlardır.

MİTOLOJİ: İnsan ve evrenle ilgili olayların doğüstü güçlerle ve dinsel inançlarla(efsane) hayal gücüne dayalı açıklamalardır.

MONİZM: Var olan gerçekliğin “tek” olması. Örneğin varlık maddedir, varlık idedir gibi.

NORMATİF: Kural koyucu anlamına gelir. Belli bir kural taşıyan.

NUMEN: Nesnenin, algıların dışında kalan özü (Kant)

OBJEKTİF/NESNEL: Kişiden kişiye değişmeyen. Yani nesnede oluşan, öznenin duygu ve düşüncelerine değil, nesnenin gerçekliğine dayanan.

OLGUSAL: Nesnelere dayanan. Olgu=nesne

PARADİGMA: Değerler dizisi, model, yaklaşım, yeni bir görüş penceresi gibi anlamlara gelir. Bilim adamlarının bir döneme hakim olmuş, bir dönem geçerliliğini korumuş bilimsel düşünce, bakış açılarıdır. Pradigmalar zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilir.

REFLEKSİF: Bir şeyin kendi kendisine geri dönmesi. Kendine geri dönen, bu niteliğe sahip olan.

RÖLATİVİZM/GÖRECELİLİK: Bilginin veya her hangi bir şeyin kişiden kişiye göre değişeceğini dile getiren kavram.

SUBJEKTİF/ÖZNEL: Kişiden kişiye değişen şeyler. Yani öznde oluşan, nesnelerin gerçekliğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan.

TEMELLENDİRME: Öne sürülen bir düşüncenin doğruluğunun gerekçelerini göstermek..

TUTARLILIK : Mantık Kurallarına Uygunluk

EVRENSEL : Herkese Açık.

TÖZ/CEVHER: Öznede değil, kendinde var olan. Bağımsızca kendi içinde var olan. Yani değişen şeylere karşı değişmeyen. Var oluşu için başka hiçbir şeye ihtiyaç duymayan.

TÜMDENGELİM/DEDÜKSİYON: İnsan aklının genelden özele veya bütünden parçaya doğru yapmış olduğu akıl yürütmedir.

TÜMEVARIM/ENDÜKSİYON: İnsan aklının özelden genele veya parçadan bütüne doğru yapmış olduğu akıl yürütmedir.

ÜTOPYA: Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi mümkün olmayan hayali devlet tasarımlarıdır.

ETİK : ahlakın temellerini inceleyen felsefe dalı.

HAZCILIK (hedonizm): hazzı yaşamın temeli veya amacı sayan ahlak sistemi.

Kadercilik veya Yazgıcılık (fatalizm): bütün olanların önceden belirlendiğini öne süren öğreti.

POZİTİVİZM (olguculuk): bütün felsefi ve bilimsel çalışmaların, yalnız deneyle doğrulanabilen gerçek olguların çerçevesi içinde yürütülmesini öne süren felsefi öğreti.

PRAGMATİZM: bir şeyin gerçekleşme olasılıklarını, gerçeğin ölçütü olarak kabul eden öğreti.

ATEİZM: Tanrı ’nın varlığını reddeden öğreti.

İMGELEME : Düşünülen durum ya da olayın imgesinin (hayalinin – görüntüsünün) zihinde canlandırılmasıdır.

Örneğin, çalışma odanızı düzenlemeyi düşündüğünüzde çalışma masanızın, kitaplığınızın önce nerede daha iyi duracağını gözünüzün önüne getirir, sonra yerlerini değiştirirsiniz.

İNDETERMİNİZM : Bu görüşe göre, insan ahlaki eylemleri ile ilgili kararları özgürce belirler.

OLİGARŞİ : Hakimiyetin bir gruba veya bir sınıfa ait olduğu devlet yönetim şekli.

RASYONALİZM (Akılcılık) : Rasyonalizme göre, zorunlu, kesin ve genel geçer bilgilere ancak akılla ulaşılır.

SEPTİSİZM: (Kuşkuculuk, Şüphecilik)

TEOLOJİ : Evrende olup biten her şeyi tanrıya bağlayan görüştür.

VAROLUŞCULUK (Egzistansiyalizm) : Varoluşçuluk, insanın yaşamını kendisinin kurması açısından özgür olduğunu savunur.

ONTOLOJİ : Varlıkla ilgili sorunların tartışıldığı metafizik alanı ontolojidir.

FELSEFE BİLGİSİ : Özne (sübje) nin, evreni, insanı, evrende insanın yeri ve kaderini salt düşünce temelinde sistemli olarak açıklama ve yorumlama çabasına felsefi bilgi denir.

ENTÜİSYONİZM (Sezgicilik) : Kesin ve değişmez bilgilere sezgi aracılığı ile ulaşılabilceğini savunan akım enstüisyonizmdir.

DOĞRULUK (Hakikat) : Bilginin bilgi konusu ile tam uygunluk içinde bulunmasıdır.

ANARŞİZM : Toplumsal yaşamı düzenleyen tüm kurum ve kuralları reddeden anarşizm, doğal olarak ahlak kurallarının egemenliğini de reddeder.

SUJE : ÖzNe

OBJE : Nesne

SUBJEKTİF : Öznel

OBJEKTİF : Nesnel

FELSEFE : Bilgiyi Sevmek, Bilgiyi Aramak

EPİSTEMOLOJİ : Bilgi Felsefesi

BİLGİ: Özne ile nesnenin birleşmesi. Sonucu elde edilen üründür.

EMPRİK BİLGİ : Deneyimsel Bilgi

HUMANİZM : İnsan Felsefesi

REALİZM : Gerçekçilik

MESRUIYET : Yasallık (Hukuka Uygun)

SOSYALİZM : Eşitliğe Dayalı Ekonomik Düzen

KAPİTALİZM : Özgürlüğe Dayalı Ekonomik Düzen

LİBERALİZM : Özgürlüğe Dayalı Yönetim Biçimi

KOMÜNİZM: Eşitliğe Dayalı Yönetim Biçimi

A posteriori: Deneyden sonra, onun ürünü olarak ortaya çıkan bilgi.

A priori: Her türlü tecrübeden önce, yalnız akla dayanılarak kabul olunan bilgi.

LOGOS: Söz, düşünce, kavram, akıl ve evrenin kanunu

ÖZ: Bir şeyi o şey yapan özellik ya da yapı. Bu öz, bir şeyin ne olduğunu ifade eder.

TİN: Öznenin duyuşsal yanıyla düşünsel yanını birbirinden ayırma eğilimi, antikçağ Yunan düşüncesiyle başlar.

TEOLOJİ: Tanrıbilim demektir. Dine ilişkin olgu ve fenomenleri konu alan ve dinle ilgili olarak geniş kapsamlı bir senteze ulaşmayı amaçlayan disiplin

EKLEKTİK: Çeşitli görüşlerden, sistemlerden alıntılar yaparak yeni bir sistem oluşturma.

AKT: Suje ve obje arasında gerçekleşen bilinç etkinliğidir. Bilgi aktları algılama, anlama ve açıklama şeklinde olabilir